

GEDİZ

İÇİNDEKİLER:

IX, 4

Bu Ruhla Mücadele Etmeliyiz!

Dilim

Sart'tan Manisa'ya

Mimar Anthemius

Mitoloji'de Sipil

Manisa Genel Kitaplığı

Mevlâna (Şiir)

Zaviye ve Yatırlara Dair Vesikalar

Manisa ovası ve Şehrin Sit

Vaziyeti

Kumkuyucak-Tiyenli Köyü Manileri

7 nci Cildin Fihristi

Eylül Ayı İçinde Evimiz

Faaliyetleri

M. ÇAĞATAY ULUÇAY

NACİ TÜĞEN

A. ZEKİ ÖKMEN

KEMAL DANIŞMAN

VAHİT ARMAĞAN

NAZMÎ BAYÇIN

AHMET KÜEY

İBRAHİM GÖKÇEN

KÂZIM ÖZSES

D. ALŞAN

GEDİZ

1 - Ekim - 1945

Cilt: 8

SAYI: 85

GEDİZ

Yazı İşleri Direktörü
M. Çağatay Uluçay

Sayı : 85 1/EKİM/1945
AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

İmtiyaz Sahibi
M. Azmi Önakin

BU RUHLA MÜCADELE ETMELİYİZ!

M. Çağatay Uluçay

BATI Anadolu şehirlerinin tarihini incelemiş olursanız, türkler devrinde çok önemli şehirlerden birisinin de, Manisa olduğunu görmüş olursunuz.

Manisa, Saruhan bey tarafından, 1313 tarihinde, alınınca, kurulan Saruhan beyliğinin merkezi oldu. Saruhan beyliği yıkılınca da, Osmanlılar eline geçen Manisa sancağı, 1594 yılına kadar şehzade sancağı ödevini gördü.

Bu tarihlerde İzmir ne kültürel ne de siyasî bakımdan, Manisadan üstün değildi; yalnız ticarî ve iktisadî bakımdan İzmir bağlı idi. Saruhan sancağının zahire ve eşyaları İstanbul'a, İzmir'e, Çandarlı ve Bandırma iskeleleri vasıtası ile gönderiliyordu.

Şehzadelerin sancaklarda staj yapma usulünün kaldırılması, 17 nci yüzyılda sancağın, eşkiyaların baskın ve çapuluna uğraması, şehrin muhtelif sahalarda gerilemesine sebep oldu. İzmir ise, durmadan ilerledi, daha sonraki asırlarda, Egen'in en büyük şehri ve ticaret merkezi oldu. İzmir, gittikçe büyüdüğü halde, Manisa olduğu yerde saydı.

Çok muhtemel olarak, İzmir'in çevredeki

şehirlere, bilhassa Manisa'ya hükmetmesi, 18 nci asırda başlar. Bu asırdan beri; İzmir'in işçiliğini, ham madde depoluğunu; Manisa ve diğerleri yapmaktadır.

Bugün Manisa'da şu ruh hakimdir: İzmir büyük bir şehirdir, Manisa'nın burnunun dibindedir; bir ihtiyaç olursa sabah gidilir, ihtiyaç temin edilir; akşama dönülür. İzmir'in yakınlığından, gelen geçen yolcular ve seyahatlar manisa'da kalmazlar, çünkü manisa'da ihtiyacı karşılayacak oteller, lokantalar ve eğlence yerleri yoktur; h u l â s a Manisa'da bir şey yapılamaz. B u n d a n ö t ü r ü Manisa'da büyük depolar, ticarethaneler, otel, lokanta ve güzel ev yapılamaz. Sanki, İzmir'in güzelliği, İzmir'in büyüklük ve işlekliği, manisa için bir set ve engel olmuştur; bir iş yapacak, bir mal alacağın önüne bu ruh ve duygu kara bir gölge gibi dikiliyor; işte manisa şehrinin, büyümemesi ve güzelleşmemesinin sebebi, bundan herkes bu şehirde bal mumu gibi yapışmış bir vaziyette bulunuyor: Zevki için İzmir'e, kumaşı için İzmir'e, gezintisi için İzmir'e gidiyor.

5037727
1945/85

Yazan: Naci Tüğen

Başım dik, alnım açık yaşıyorum. Çünkü, geçmişime baksam göğsümü kabartan şanlı atalar hatırası içindeyim. Öyle bir tarih ki, her yaprağı medeniyete bir basamak, insanlığa bir derstir. Benim gıdam binlerce yıldır ejemen yaşamış bir ırkın öz suyudur. İleri baksam gördüğüm yalnız sonsuzluktur. Çünkü, geçmişinde başlangıcı sonsuzluk olan bir milletin geleceği ancak sonsuzluk olabilir. Ben kısa tarihinde bir defa ölen bir soyun çocuğu değil; en uzun geçmişinde hep canlı, ve dinç yaşamış bir ulusun torunuyum. Benim sesim de, benim

Halbuki manisa ili 38 bin nüfusludur; türkiyenin kalabalık vilâyetlerinden biridir; geniş ve münbit bir arazisi vardır; çekirdeksiz üzüm ziraat ve ticaretinin en büyük merkezidir. Akhisar'ın tütünleri, gittikçe sahasını genişletmekte olan pamuğu, türkiye ve dış pazarlarda ün almış yer tutmuştur. Şehir içinde ve çevresinde, Alaşehir, Sart, Akhisar... gibi turist çekecek şehirleri ve izerleri; başlı başına Manisa şehri, bir milletler kültürü albümüdür, bir turisti üzerinde günlerce oyalıyabilir; tüccarlar turistler için iyi oteller ve lokantalar yapmağa çok müsaittir, üzüm, tütün, pamuk sanayiinin kurulmasına; Soma'da kömür ve bu sanayiin ham maddesi geniş mikyasta vilâyette elde edildiğinden; çok elverişlidir. Bandırma ve Ankara yollarının kavşağındadır; bir günde İstanbul'a, bir buçuk günde Ankara'ya, bir buçuk saatte İzmir'e gidilebilir; buralara, bu zamanlar zarfında mal gönderilebilir ve getirilebilir.

Hulâsa, Manisa vilâyeti, kültür, ziraat, ticaret...ilâh bakımlardan büyük sanayi ve ticaret hareketlerine en müsait bir şehirdir.

dilimde o kadar derinden o kadar içten konuşur. Yolunda yürüyene, kanımı taşıyana, dilimi konuşana o kadar vurgunum ki...

Bugün 26 eylül, bayram var, dil bayramı!... Dilim altıyüz Arap ve Acem dilleriyle çarpışıyor. An oldu, milyonla evlâdı kendine hainlik etti. An oldu bağrında sevgisini taşıyan nice çocuğu onu korudu. Düşmanla bir olmuş sultanlık yıkıldı, medrese çöktü. Dilim kâh bir ana kalbinin gerisinde siper aldı, kâh bir aşık gönlünün ateşiyle saldırdı.

Dilimin Yunus adlı kalesi aşılmaz dağ oldu.

Vaziyet böyle iken, bir çokları, yukarıdaki halet-i ruhiyenin tesiri altında kalmış, muhakeme ve mantık ölçüsüne vurmadan, yukarıdaki formülü, bir hakikat düsturu gibi tenkidsiz ve muhakemesiz kabul etmiştir.

Manisa'yı bu kötü ruhdan kurtarmalıdır; manisa'nı modern ve ileri bir şehir olabilmesi için, onun varlığına, güzelliğine, her şeye müsait olduğuna kendi kendimize inandırmalıyız.

İzmir güzel olabilir; İzmir hareketli ve renkli olabilir, bu bizim için kötü bir telkin vasıtası değil, bilakis iftihar örneği olmalıdır. Bizim için amaç güzel İzmir karşısında vustaî, harab, ihtiyaca gayri salih bir manisa'yı yaşatmak değil, elinden tutub ilerletmek İzmir'e benzetmek ve hattâ onu geçmek olmalıdır.

Manisa'da, asırlardanberi devam edegelen ve şehri bu hale sokan, sebeplerin başında gelen bu ruhu yıkmak için; irili ufaklı herkes; mücadeleyi bir borç ve vazife saymalıdır.

Yazan : R. Chandler
Çeviren: A. Zeki Ökmen
BUCA O.OKUL Md.

Saf ve sakin gölün kıyısında bir saatlik atlı bir yürüyüşten sonra güney batıya döndük. Sipylus dağı eteğindeki Manisaya Sart'tan uzanan yolu bulmak üzere üzerinde kazılmış yazılar bulunan bir çeşmeyi geçtik ve ana yola girdik. Bir sırttan sonra saat 7 de Gediz çayına vardık. Çay çok geniş, akıntısı hızlı ve suyu bulanıktı. Yolun iki yanında uzanan üç tepeler arasına girdik ve iki saatlik bir yürüyüşten sonra yeşil bir tepe yanında, Sarttan 4 saatlik uzaklıkta Urganlı denilen yerde bir kahve kulübesinde mola verdik. Sart'ta yanımıza aldığımız köpek bizi pek ustalıkla bıraktı ve gitti. Tekrar eski sahipleri Türklerin yanına döndüğü anlaşıyor.

Bozocleu'dan sabahleyin hareket ettiğimizde, tepesi bulutlu Sipylus dağı müstesna, dağlar tamamıyla açıktı. Yolda havayı birdenbire serinleten

(I) R. Chandler Travels in Asia Minor sahife 305 Chap. 79.

Osmanlı devrindeyiz. Nereden geldim, nereye gidiyorum, babam, atam kim, kaç yüz yıldır yaşıyorum, ne yaptım, insan oğlu ulusumun varlığından ne kazandı, Türk olmasaydı dünya ne olurdu? Bunları bilmezdim. Çünkü geçmişim karanlıktı; önüm aydın değildi. Nereden geldim nereye gidiyorum, bilmezdim. Yüzlerce yıl eldekini korumak amacım oldu. Her savaşta döküğüm kan boşa gidiyor; yurdum didikleniyordu. Tarihsiz ve ülküsüz kalmıştım. Kökleri sökülmiş bir ağaçtım. Tek köküm dibim kalmıştı. Onu da yaraladılar sökemediler. Cumhuriyete kadar yaralı geldi. Bugün geçmişimde binlerce yıl aydın. Ve ben bu nur dünyasında beşbin yıllık bir ömür sürmüş kadar olgun, geleceğe gidiyorum. Ülküm kesin ve belerli. Bunu, dünya bilir.

Dilim, tek dayanağım olarak kalmıştı. O benim için kutsaldır.

bir iki sağnağa tutulduk, nefis bir tazelik ve koku havaya yayıldı. Şimdi Sipylus tamamıyla örtünmüştü ve şiddetli yağmurla karışık gök gürültüleri, dağı sarmış olan bulutlardan fışkırıyordu. Saat 16,30 da güneş tekrar meydana çıktı, bulutlar dağıldı ve bulutlar üzerinden dağın tepesi yeniden görülebilir bir hale geldi. Yer yer ince nazlı pamuk bulutcuğlar Gediz üzerindeki dağ yamaçlarında asılı duruyordu.

Parlak akan bir çay kıyısındaki bir ağaç altında akşam yemeğimizi yedikten sonra kılı eğerlerimize bindik ve iki saatte Turgutlu yahut Kasabaya geldik. Burası ağaçlar arasından yükselen bir çok cami ve minareleriyle ovaya yayılan oldukça geniş bir şehirdir. İndiğimiz han çok kötü ve sefil bir durum gösteriyor. Öyle ki bir gece için bile bizim burada kalmamız ve barınmamız imkânsız gözüküyor. Oturduğumuz yer ayak altı geçit bir yerd, aldığımız haberlere göre İzmi de hastalık artmakta ve gördüğümüz her sahne (u

Türk ulusseverinin en büyük ödevi ödevi, bu atalar armağanını bir bayrak gibi geleceğine daha üstün bir halde ulaştırmaktadır.

Türk ulusseveri dilini dünya dillerinden üstün bir duruma çıkarmak amacındadır.

Türk ulusseveri dilini yaban dilleri saldırıganlığına karşı kışkırtıcı korur.

Bugün ulussever ulustur, devlettir, hükümettir. O kışkırtıcı tüm olarak Türktür. Bayram onun zaferi için, Dil Kurumu dilimin yücelmesi için çalışıyor.

Dil: İnsanlık, sanat, medeniyet onun yavrusu. Onsuz bir hayvandan başka neyiz. Duygum, düşünce, isteğim onunla duyurulur. Ananın titreyen sesinde o, babamın gürliyen haykırışında o duyulur. Gönülden gönle giden yollar oradan geçer. Varım, dilim var etti; var olacağım, dilimi var etmek için.

yulan ve ısıtılenden daha korkunç bir durum göstermektedir. (2)

Sabahleyin erkenden Sipylus dağına doğru yürüdük. Solumuzda ovaya inen bir vadi uzanmakta ve bu arada Tmolus (Bozdağ) un son ucu olan dağlar göze çarpmaktadır. Bu dağın üstündeki yüksek sırt karlarla örtülüdür. Gediz çayı ile Manisa Sipylus dağının kuzeyine düşmektedir. Bulduğumuz yer üç ovanın, Sart, Gediz ve Caystrian (Küçük Menderes) ovalarının bağlantı yeridir. Küçük Mendres ovası daha önce izah ettiğimiz gibi Sart'ın batısına düşmekte ve adeta Sart ovasına bağlı mahsuldarlık ve güzellik bakımından emsalsiz bir durumdadır. (3) Geniş bir su akıntısını geçtik ve sonra dağın ucuna uzanan su başına geldik.

Sipylus dağının sık sık duyulan gök gürültülerine eskiler dikkati çekmişlerdi. İzmirde bulunduğum zaman bu gök gürlemelerini ben de dinlemiş ve bu taraflardan ısıldıyan hareketli ışık kıvılcımlarının farkına varmışım. Sipylus adını taşıyan bu şehir bir zamanlar Meonia veya Lidya'nın merkezi idi. Tantalus zamanında vukua gelen bir yer sarsıntısında harap olduğu bildirilmektedir. Sonradan buralarda birçok köyler kuruldu. Sipylus şehri yıkıldı ve bataklıklar göller haline geldi. Strabo'un da işaret ettiği gibi Tiberius zamanında vukua gelen yer depreminin verdiği korkunç sonuçlarla bir bağlantı kuracak olursak bu haberi inanılabilir bir olay olarak kabul edebiliriz. Zira bu yer depreminde de Manisa tamamiyle harap olmuştu. Sipylus şehrinin kurulduğu yerde Sale adında bir göl vardı; büyük ve çıplak bir uçurumla sona eren dağın, hemen altında şimdi kayalar içinde, mezarlıkla ayrılmış küçük bir bataklık vardır ki suyu temiz ve parlaktır. Bu suyun Sale gölü ve Sipylus şehrinin bir kıyısı olması akla yakındır.

Sağ tarafta oldukça geniş Gediz ovasına uzanan dağ eteğinde yolumuza devam ettik. Atlarımız çok yorulmuştu ve 8 saat sonra Manisa'ya vardığımızda biz de yorgunduk.

Tantalus'un hemşiresi Niobe'nin meşhur taş kesilmesi hikâyesinin Sipylus dağında yer alması

(2) İzmir'de bu yıl içinde bir veba salgını çıktığı ve Ege bölgesini tehdit ettiğini gezginin daha sonraki yazılarından anlaşılıyor.

(3) Strabo sahife 626

için bir tabiat olayı da mevcuttur. Bu fevkalâde olayın anlatılmasını başka bir yere bırakacağım. Yalnız benzetilen hayal şöyle izah olunabilir: «Sipylus dağının bir noktasındaki ışık ve gölgenin bütün parça üzerindeki tesiri bu görünen parçanın her noktasında aynen his edilebilir»

Bu bilgiye sahip olduktan sonra Manisa'yı ziyaret edecek bir gezginden şehirden bir mil uzaklıkta bir yokuşa ve göze çarpan uçuruma diklatle bakması istenmelidir. Buradan düzenli olarak geçen gölge ve güneşle mesafenin de değiştiğini görecektir. Bu suretle o da Niobe'yi gördüğüne inanacaktır. (4)

NOT:

(4) Chandler'in yukarıdaki Niobe izahı hakkında daha aydınlatıcı bilgiyi V.I. Hamilton'un 1836-1837 yıllarında yapmış olduğu gezi neticelerini saptıran «Researches in Asia Minor» adlı eserinin birinci cildinin 50 nci sahifesindeki çıkma yazıyı aynen alıyorum: «Çeviren»

«Aşağıdaki hulasa Mr. Strickland'ın hatıra defterinden alındı, bu yer hakkındaki problemi aydınlatacaktır:

Sert kurşuni kireç taşından meydana gelen Sipylus dağı hemen hemen bir duvar gibi Gediz ovasından oldukça yüksek bir durumda sivrilmiştir. İçinden sayısız kaynaklar akmakta ve Chandler tarafından Sale gölü sanılan ve Pausanias tarafından bir yer depremi ile harap olan eski Sipylus şehrinin mevkii gibi işaret olunan bir bataklığa dağılmaktadır. Bir kahveye yakın olan bu kaynaklardan birisinin suyu boldur ve sabahın ilk saatlarında - 14 nisan 1836 sabah saat 7 de - bu iklim için anlaşılandan daha çok değilse de oldukça sıcaktır. Bu kaynağın hemen üzerinde bir uçurum tarafınla yoldan 100 adım yukarıda antikite bir heykel vardır ki sert kayadan kabace yapılmış olduğu görülür. Bir tabana oturmuş bir şekli temsil etmektedir ve yüksekliği tabandan başın tepesine kadar 20 ayak kadar tahmin olunabilir. Sertçe çizilmiş gibi olan yüz ve kostüm tamamiyle bozulmuştur. Bunun, Pausanias tarafından Tantalus'un oğlu Broteas'ın eseri gibi işaret olunan eski Cybele heykeli olmasında küçük şüphe olabilir. Şekli Pausanias'ın, Niobe'nin şeklinin tarifine çok uygun ve tipkisidir.

Bunun Niobe şekli olduğunu düşünen Chissul müstesna, hiçbir modern gezici işaret eder görülmemiştir. Chandler ve Emerson her ikisi de bunu

Yazan: Kemal DANIŞMAN
Matematik Öğretmeni

Ege bölgesini, bilhassa güzel Manisamızın geçmişini araştırmak üzere bir kaç eski yaprak karıştırırsak, bu bereketli bölgenin üstün düşünceli ilim adamlarına raslamamız imkânsız gibidir.

Tabiat nadir güzelliklerini içinde toplamış olan bu bölge; yalnız bereketli toprakları, sert çehreli granit kayaları, billür menba suları, seyrine doyum olmayan çağlayan ve şelâleleriyle değil, bu güzellikler arasından doğan büyük dehalariyle de öğünse yeridir.

Bilmiyorum; bu toprakların çocuğu olan birçok fikir adamlarının hangisinden söz açayım.. Hepside ayrı ayrı ve başlıbaşına birer değer olan bunlardan: AnaXagores'ten mi, AnoXimandre'dan mı, AnaXime'den mi, yoksa Anthemius'tan mı?.. Evet acaba hangisinden?... Öyleki, sayılan bu bir kaç isim kendi fani vücutlarını bırakamamışlarsa da, şöhretlerini bu güne kadar getirmiş ve daha da yüzyıllar boyunca götürecektir derin düşünceli, zamanımı fikir alanında idare etmiş olanlardır.

Büyük şairimiz Namık Kemal'in ;

görmeden 100 yarda mesafeden geçmişlerdir. Chandler Maniaaya yakın bazı uçurumların kaba hatları içinde Niobeyi gördüğünü sanmıştır. Fakat kendisinden sonra gelen hiçbir gezici onnn tahminlerini isbatladığını zannetmiyorum. Emerson mevzuu Chishill'in heykeli anlatışlarına dair olan yazılarla Chandler'in Manisa'daki uçurumda görülen ışık ve gölgelerin hayali anlatışını karıştırarak telif etmektedir.

Ne o ve ne de sonraki Niobenin hüviyetini doğru olarak tesbite muvaffak olamamışlardır. Açıkça görülüyor ki yukarıda anlatılan heykel adı geçen yerde değildir. Gördüğümüz eser işçiliğinin kabalığı bununla ilgisi olmayan başka bir antikiteyi ifade etmektedir. Eğer bu Pausanias'ın işaret ettiği gibi Cybele heykeli değilse, bu ya kaynak üzerinde hakim olan bir tanrıdır veyahut mezarı kayalar arkasına gizlenmiş bir kahramana aittir.»

*Musırrım, sabitim, tâ can verince halka hizmette,
Fedakârın kalır exkârı daim kalb-i millette.
Denir, bir gün gelir de, saye-i feyz-i hamiyette,
Kemal'in seng-i kabri kalmamışsa namı kalmıştır,*

dediği gibi; bu filozof, bu astronom, bu matema, tisyen ve bu mimar ve mekanisyenlerin de, mezar taşları kalmamışsa da, çağdaşlarına büyük hizmetler yapmış bu kimselerin, hamiyet severlerin kalplerinde isim ve şöhretleri ve fani dünyada da bunlardan fazla olarak eserleri kalmıştır.

Evet, bu saydıklarımın hepsinden değil, ancak kendisi hakkında biraz daha geniş bilgi bulabildiğimiz, zamanın en değerli mimar ve matematisyenlerinden biri ve belki en eskilerinden olmak, aynı zamanda nefis eseri bu gün dahi gözümüzün önünde bulunmak dolayısıyla en enterasamı sayılabilecek olan meşhur mimar Anthemius'tan söz açacağım.

Manisamızın tarihi derinlikleri içinde, beşinci yüzyıl sonlarına doğru Lidya denilen bu bölgenin Tralles (bu günkü Sultan Hisarı) mevkiinde dünyaya gelen Anthemius, pek genç yaşında iken matematikğe başlamış, derin zekâ ve kudretli iradesiyle zamanı ilmini çabukça hazmetmekle kalmamış, onu en iyi şekilde kullanabilmiştir. Az zamanda şöhreti iklimler aşan Anthemius bilhassa zamanının filozof ve âlimleri tarafından takdir edilerek sevilmiştir. Kendisinin dostu olan ilim adamları arasında bilhassa meşhur Eutocius'u zikretmek icabeder.

Anthemius matematikteki derin vukufunu, en çok kendine meslek edindiği mimarlığa tatbik ederek, bundan en iyi şekilde faydalanmış, bu yüzden Ayasofya gibi bir şaheseri zamanımıza kadar yaşatmış ve eserini tamamladığı vakit, bu eşsiz ve muhteşem eseri karşısında Şarkî Roma imparatoru Jüstinienne'ne «Süleyman, ben seni geçtim» dedirterek onu gururlandırmıştır.

İlk yapılan Ayasofya kilisesi ki o zaman Büyük Kilise deniliyordu bir yangında tamamiyle yanmıştı. Şarkî Roma imparatoru Jüstinienne, yanan bu kilise yerine vaktin en muhteşem kilisesini

Yunan Mitolojisinde Sipil ile ilgili masallar vardır. Legende'ların menşelerini arayıp çıkarmak oldukça güçtür. Bazılarının menba ve menşelerini Yunan'lılardan çok gerilerde araştırırsak meselâ Etilerde bulmak kabildir.

Nitekim Sibeli Etilerde gördüğümüz gibi.

Manisa'nın arkasında ihtişamla yükselen dağ şehrin bir hususiyeti sayıldığı gibi, incelenirse bu dağın da kendine mahsus hususiyetler taşıdığı pek çabuk anlaşılır. Dağın eski adı (Sipilos) dır. Bu dağa Sipilos adının verilmesinin sebebi ise;

yeni baştan yaptırmak istemiş, bunun için, şöhreti her iklimde duyulan meşhur mimarlardan Anthemius ile Milet'li İsidoros'u İstanbula getirterek arzu ettiği kilisenin inşasına başlattı. Fakat İsidoros kilis yi tamamlayamadan ölmüş ve Anthemius tek başına bu nefis eseri meydana getirmiştir. Kilisenin yapılmasına, 532 yılında başlanmıştı. Yılmak bilmeyen bir azimle çalışan ve en küçük matematik esası dahi ihmal etmeyen Anthemius, eserini beş senede tamamladı.

27/Aralık/537 de İmparatorun önünde kilisenin açılış töreni yapılmış ve işte bu emsalsiz şaheser karşısında Şarki Roma İmparatoru Jüstinienne haklı olarak, Kudüsü yaptıran sultan Süleymana nazire «Süleyman, ben seni geçtim» demiştir.

Anthenius, ellips'e ait özellikleri çok iyi bildiği ve mimarlığa tatbik ettiği içindir ki, Ayasofya kubbelerinin yankı durumlarını çok ustalıkla yapmış ve böylece en mükemmel eserini meydana getirmiştir.

1937 Senesinden beri Bizans'a ait eserler müzesi olan Ayasofya, sonraları bir kaç defa daha tamir ve takviye edilmiştir. Bazı eserlerde 534 yılında öldüğü bildirilen meşhur mimarın 537 yılından sonra ölmüş olduğu muhakkak görülmekte ve haklı olarak diğer bazı vesikalar ölüm tarihi olarak 537 yılını tesbit etmektedirler.

Zamanımızdan 1400 yıl evvel bu ölmeyen eserini bırakmakla, gözle görülebilen bir hakikat varsa bu; Anthemius'un, eserinin kendisini halâ yaşattığı ve daha da yaşatacağıdır.

Etiler, Firikler ve Lidlere ilâhelik eden, daha sonraları Yunan ve Romaya geçen (Sibel) in aynı dağda yerleşerek evlenmiş olmasındandır.

Eti, Firik, Lid eserleriyle tarihleri için çok önemi olan bu dağın en yüksek noktası Manisa'nın üç veya 4 kilometre güney doğusuna tesadüf eden (1510) metre yüksekliğindeki tepedir. Bu tepeden İzmir sırtları, kuzeyde Soma dağları, doguda Bozdağ görülür. Fakat Manisa'dan bu tepeyi görmek mümkün değildir. Manisa'dan görülebilen tepe (1410) metre yüksekliğindeki tepedir. Asıl tepe buradan 4 kilometre güneydoğusunda kaldığına göre şüphesiz görülemez.

Tarih ve arkeoloji bakımından çok önemi olan ve meraklıları için görülmesi pek te güç olmyan Eti ana Rölyef'ini kısaca gözden geçirelim:

Akpınarın (60-70) metre güneyindeki kayalara oyularak yapılan Sibel heykelinin batı üst köşesine raslayan kısmında Eti Hiyogrolifi ile yazılmış kitabe görülür. (1) Kitabenin doğu cihetinde ikinci bir kitabe daha vardır ki, diğerine göre daha fazla harap olmuştur. Heykel tahminen 7—8 metre yükseklikte ve 4—5 metre genişliktedir.

Kayaların bağına gömülmüş olarak oturan ve karanlık bir tarihin malı Etiana, sakın ve sakit kaç yüzyıllardır yeşil ve mahsûldar ovaadan gözlerini ayırmadı. Kimbilir daha kaç yüzyıllarda aynı yerlere bakacaktır. Bu bakışlar; insanları doyuran toprağın kendi emrinde bulunduğu işaret idi. Her şeye o hüküm edebilirdi.

Firikler bu mabudeye (Nana), (Kibel) diyorlardı. Firiklerin Nana kelimesinde; bizim Nine kelimesinin temiz ifadesi akla gelebilir. Yunanlılarla Romalılarda ilâhelik etmiş olan Nana'nın izi Sipildeki Rölyef Etianadır. Bu ilâhe çok eski çağları doldurmaktadır.

Mitolojide kuvvetli bir kadın, memeleri sütle dolu olarak tasavvur edilen bir ilâhe, her zaman oturmuş olarak tasvir edilirdi. Yine Mitolojiye göre ilâhe Sipil dağında evlenmiştir. İşte bundan dolayıdır ki bir adı da Sipildir.

Bu dağ etrafında teşekkül etmiş Mitolojik mevzulardan birisi de şöyledir:

(1) Etiler, Hiyogrolifi yalnız millî abidelerinde kullanırlardı.

İnsanlar kalabalıklaştıkça; boş zamanı olanlar da çoğalıyor. İstirahat veya sair hayat zaruretlerinden doğan boş kalma vakitlerinin, hem fertlere hem de cemiyete faydalı olabilecek şekilde kullanılmasına imkân hazırlamak; hastaların tedavisi kadar ihtiyaç duyulan bir iştir.

Demokratik bir cemiyette herkesin parasız olarak, her türlü kitap ve malûmatı elde etmesi; hastahane şifâ, ibadethane ruhî selâmet, çarşıda maddî ihtiyaçları temin etmek gibi, cemiyet hayatının zaruri bir icabıdır.

Zeuz'e ilk muhalefet edenler Titan'lar olmuştu. Titan'lar insanlardan üstün mahlûklardı. Bunlar müthiş bir kızgınlık eseri göstererek köpürmeğe başladılar. Zevs, belki bağı oldukları için yapıyorlar zannı ile bunları çözdürdü, serbest kalan Titan'lar müthiş bir hırsla dünya yüzüne fırladılar, ellerine geçen kayaları, dağları kopararak üst üste yığmışlar, göklere yükselmişlerdi. Titanların attıkları dağ parçalarından bazıları denize düşüyor adalar meydana getiriyordu. Zevs bunlarla yalnız başa çıkamıyacağını anladı. Sikop'lar dan yardım istedi. Sikop'ları üç büyük dev idare ediyordu, bu devlerin vazifeleri yıldırım yapmaktı. Zevs bu üç devle görüşerek Titan'ları mağlûp etmek için Siklop'ları gökyüzüne çıkardı. Bu sırada dünyanın en korkunç ve müthiş bir savaşı başlamıştı. Titan'lar kayalarla, Sikloplar da yıldırımlarla birbirlerine mukabele ettiler. Bir an oldu ki Sikloplar yenilmeğe yüz tutarlarken Zevs muharebeye iştirak etti. Titanları bu dağların yarlarından aşağı attı ve Dünya hakimiyetini eline aldı. (Sipilos) dağının teşekkülünde Zevs ile Titanların rol aldıklarını belirten masalın birisi budur.

-- Bitmedi --

dur. Bu kurumun her çeşit okula ve her çeşit sosyal kurumlara yardım ettiğini izaha hacet yoktur.

Bundan başka genel kitaplık; talimatı, müfredatı, hiçbir tahdit çerçevesi bulunmayan ve yalnız ferdin serbest arzusuna yine serbestce hizmet eden tek, biricik (Hür öğretim) okuludur.

Gençlerimizin ruhunda bulunan serbest öğretim ihtiyacını tatmin edecek olan bu hür öğretim okulu; en ummadığımız yoksul hayattan yüksek dehalar yaratır.

Resmî okullarımızda yapılan çerçeveli öğretim içinde zihnî ihtiyaçlarını tatmin edemeyenler; bu demokrasi okulunda hür bilgiyi doya doya alır. Bu cins okuyucu sayısı pek büyüktür.

Bu okulda tarih boyunca insanlığın ilim sahasında gösterdiği tekâmül; halka bir sergi haliinde serilmiştir.

Sokrat, Aristo ve muasırlarının yaydığı bilgiden tutun da, İslâm imparatorluğu, Selçuk ve Osmanlı saltanatı ve nihayet inkilâbımızın ilmî çehresi bu zengin sergide doya doya görülür.

Bugün Manisa genel kitaplığı; 18000 ciltten fazla olan bilgi varlığını; oğlunun ilerlemesini özleyen bir ana şefkati ile halkımızın istifadesine sermiştir.

Baha biçilmez kitaplarla dolu olan kitaplığımızın tasnif ve tertibi de değerli ellerle yapılmaktadır.

Bakanlık Kütüphaneler müdürü sayın Aziz Berker'in başkanlığında ve temmuzda başlanan tasnif işi; kitaplık memurları tarafından hâlâ devam ettirilmektedir. Adana lisesi Türkçe öğretmeni Şevket Kutkan ile, Süleymaniye kitaplığı müdür muavini Mehmet Safaylı ve kitaplık memurları olan Nuri Zeren ve Halit Ersoydan müteşekkil hey'et, Akhisar Zeynelzade kitaplık memuru Abdi Biçmen de yardımcı olarak iki buçuk ayda ve yeni kitaplardan 3300 den fazla kitap fişleri hazırlanmıştır.

Yapılan tasnif Avrupa kütüphanelerinde tatbik edilen şu 10 bölüm üzerine yapılmaktadır:

- 1 — Genel bilgiler (umumiyyat)
- 2 — Felsefe
- 3 — Dinler
- 4 — Sosyal bilgiler
- 5 — Filoloji
- 6 — Nazari bilgiler
- 7 — Tatbiki bilgiler
- 8 — Güzel sanatlar
- 9 — Edebiyat
- 10 — Tarih - Coğrafya

Her kitabın adı, müellifi, boyutu, basımevi, sayfa ve cilt sayısı fişlerine kaydedilmek suretile; kitapları yalnız adı veya yalnız müellifi ile hcmen bulmak imkânları temin edilmektedir.

Büyük emek ve bilgi ile kitaplığımızı tasnif eden ve bir çeki düzene kavuşturan bu değerli arkadaşları Manisalılar her zaman şükranla anacaklardır.

M E V L Â N A

MEVLÂNÂ...

O, Acem mülkünden gelme Türk piri.
Yıldız toparlar gibi ilham toplamış.
Yazmış pîr - eser MESNEVÎ'yi.

Şimdi sükun halinde bulunduğu türbeden
Yeşil çiniden bir el uzanmış ALLÂHa.
İlâhî ve mutlak kılınmış ezelden
Sözleri bir ayet gibi sunulmuş her kula...

MEVLÂNÂ...

O, şahsiyetiyle ebedi olmuş adam.
Dinletmiş NEY'inden bir ömür boyunca
Hayatın ve yaşamının felsefesini...

Şimdi türbesinin her yerinde bir gölge,
Her beyaz ve temiz taşında bir ayak izi;
Söyler bize MEVLÂNÂdan birer hatıra
Der ki: İğil de dinle bu NEY'i...

MEVLÂNÂ her mısramı yazarken
Bir vecd içinde dıxmış her kelimeyi,
İnsanım yaşamak için geldim, derken;
Ona, içinden konuşur gibi, konuşmuş NEY'i...

AHMET KÜEY

Bu heyetin daha bir müddet işine devam edeceği ve Genel kitaplık kadrosuna 40 lira maaşlı bir müdür ilâve edildiği sevinçle öğrenilmiştir.

Esasta halk malı olan ve yalnız idare ve rehberlik bakımından Millî Eğitim Bakanlığının değerli elleri ile tutulan genel kitaplığımıza; Manisalıların da sahiplik gösterceğine hiç şüphe etmiyorum. Halkımızın bir heyet teşkil ederek, bakanlıkça verilen düzenin daha verimli olmasını temin etmeleri ve bu suretle sahipliklerinin filen de belirtmesi; bundan sonra yapılacak işlerin en önünde bulunmaktadır.

Manisa ve Dolaylarındaki ZAVİYE VE YATIRLARA DAİR VESİKALAR (16. ve 17. Asırlarda)

[7]

Yazan : İbrahim Gökçen

Vesika: 14

KARACA AHMED SULTAN ZAVİYESİ (2)

Veçhi tahrir-i budur ki kazayı Manisa'da vaki cennetmekân ve firdevs aşıyan merhum Karaca Ahmed Sultan serahu (peltek se,r,elif,h) zaviyesine bervechi evlâdiyet mütesarrıf olan Hüseyin Çelebi İbni Mehmed mahfil-i kazada İlyas veledi Turmuş nam kimesne muvacehesinde dava idüb mezbur İlyas ve biraderi Cafer zaviye i mezbur reayasından (.....) olan defter-i hakanide .. kaydolunan Turmuş Veledi (K,l,f,elif,l) nam vakıf raiyetin oğullarından rüsüm-ü bennâk taleb iderim didikte gibbel'inkâr adul'ü müsliminden Bali Halife bin Halil ve Tur-sun bin Hamza nam kimesne lielişşehade hazırun olub mezbur İlyas ve biraderi Cafer zaviye i mez-burenin olveçhile tahrir olunan suret-i defteri ha-kanide mezbur olan Turmuş veledi (K,l,f,elif,l) nam kimesnenin subbî oğullardır deyu edayı şaha-det-i şer'iye ettiklerinde şahadetleri hayyız kabulde vaki olub mucibine hükmolunub bittaleb kaydi defter olundu. Fi 18 Muharrem sene 983

Şühüd: İsa bin Ali, Hacı bostan bin Abdul-lah, Ahmed bin Hızır

türbesine ait olan ve 773 hicri tarihli olan bu vakf yenin altındaki imzalar arasında (Karaca Ahmed bin Süleyman Horasanî) imzası bulunuyor.

Bazı yerlerde makamına tesadüf edilen Karaca Ahmed ile, bu imza sahibinin aynı şahsiyet olmaları kuvvetle muhtemeldir. Bektaşî vilâyetnamele-rinde Hacı Bektaş-ı Veli ile muasır ve münase-battar gösterilen bu zat hakkında Şekayik tercü-mesinde şu malûmat vardır :

«Müşarünileyh beldei Acemden mülûk evlâdın-dan olub cizbeye yetişüb kendu beldesini terk idüb belde-i Ruma vasıl olub Akhisar nam şehir kurbinde tevattum idüb el'an kabri dahi anda zi-yaretgâh imiş ve mezarına varub haktan şifa bu-lub gidermiş.» (Şekayik tercümesi Sf. 33)

Eskiden Karaca Ahmed tekke ve türbesi civa-rında bu isimde bir köy olduğu vesikalardan an-lanılıyor. Her halde bütün karineler Karaca Ah-med'in burada halâ tekke ve türbesi bulunan şah-siyet olduğunu göstermektedir. (Bilmediy)

Vesika: 13

KİRDECİ BABA (1)

Veçhi tahrir-i sicil budur ki Kirdeci baba ev-kafına haliya mutevelli olan Muhiddin Halife bin Sinan bundan akdem mahalle-i bölcekte fevt olan Kerim'in eytanına kible-i şer'ten vasi olan Satılmış muvacehesinde idin edüb mütevellisi olduğum vak-fın müezzini akçesinden yüz akçe ... ve onüç akçe kaftan bahasından cem'an yüz on üç akçesi olub haliya metrukâtından taleb (ederim) vakıf için di-dikte gibbelinkâr Ömer Halife bin paşa Yiğit ve küçük Mustafa bin Hüseyin şahadetleriyle sabit olub metrukâtından edasına hükmolunub kaydi Fittarih el mezbur. (974)

Şuhudül-hal: Hasan bin Ali ve Elhac bin Ka-dem ve Süleyman bin Saltık ve gayrühüm
m i n e l m ü s l ü m i n

(1) Bu zata ait bir mescidin harabeleri Manisa'nın Kirdeci mahallesinde (Karahisar mahallesinin batısında) bulunmaktadır. Buradan Müzeyye nakle-dilmiş olan bir kitabede, bu mescidin banisi ve inşa tarihi hakkında malûmat vardır. Buna göre mescit Kirdeci İsmail bin İbrhîm emriyle H. 795 tarihinde yapılmıştır. Bu tarihte Yıldırım Bayezit Manisayı Saruhanogullarından Hızır beyin elinden almış, Hızırşah ta Sinop emiri kötürüm Bayezit'in yanına iltica etmişti.

Buna göre Kirdeci İsmail'in Saruhanogulları devri şahsiyetlerinden olduğu anlaşılıyor. «Kirdeci» tabiri, « Manisa tarihi (sayfa 93) » nde tahmin edildiği gibi bir mansıp olmayıp, tabaklıkta kulla-nılan bir tabirdir. Tabaklar palamuttan mütevellit lekelere «Kirde» derler. Bu lekeleri izale etmekle uğraşanlara da kirdeci deniyor.

Kirdeci İsmail'in Saruhan oğulları devrinde Ahilerin fazla bulunduğu Manisa'da ahiilikle sıkı ilgisi olan tabak esnafı arasında zengin bir zat olması çok kuvvetle muhtemeldir.

(2) M. Çağatay Uluçay'ın «Saruhanogulları ve eserlerine dair vesikalar» adlı eserinin 23, 24 nü sayfaalarında fotoğrafla alınmış bir vakfiye kopyesi vardır. Manisa'da bulunan Revak Sultan tekke ve

MANİSA OVAŞI ve ŞEHRİN SİT VAZİYETİ

[7]

Yazan : Kâzım Özses

Manisa vileyetinde bağ sahasının genişlemesi ve istihsalatın farklı oluşunu şu cetvelde görebiliriz:

Seneler	Bağ sahası (hektar)	Kuru üzüm istihsalatı (ton)
1937	25514	39250
1938	26776	46130
1939	30626	46050
1940	30726	10712 (don)
1941	31700	32000 (su)
1942	32550	21000 (don)

Vilâyette kurutulmaya ayrılan üzüm, istihsal edilen yaş üzümün 83 % ü kadardır. Geri kalanın 10 % u yemekliğe, 5 % i pekmez vesaireye, 2 % si şarap imaline naccanır. (1)

Manisa ovasında bağcılığın inkişafını ve değışen istihsalat miktarını da şu cetvelde görebiliriz:

Seneler	Bağ sahası (Hektar)	Kuru üzüm istihsalatı (ton)
1937	13300	10500
1938	12700	22000
1939	12700	22000
1940	12500	6223 (soğuk)
1941	12700	7200
1942	12700	10000
1943	12700	18000 (2)

Bağ sahasının azalmasına burada yegâne sebep, 1932 den itibaren devamlı fiat düşmesi ve az verimli olan kır topraklardaki küçük bağ sahiplerinin bağlarını ihmal etmeleri, gösterilebilir. Bu bağlar el'an harap halini muhafaza etmektedir.

Manisa ovasında en ehemmiyetli üzüm çeşidi çekirdeksiz sultanidir. Bundan başka Razaki, Misket, (kokulu), yerli siyahı, parmak üzümü, Akhisar misketi, Kadın parmağı, Şam üzümü çeşitleri vardır. Bu üzümler ovanın en önemli yemeklik üzümleridir. Ayrı bağlar halinde değil çekirdeksiz bağların içinde mahtut bir kaç asma sırası halinde yetiştirilmiştir, Yalnız Razaki hem kışın yemek için

(1) Ziraat Raporu

(2) Manisa üzüm borsası istatistikleri ve Ziraat müdürlüğü kayıtlarından.

kurutulur, hemde küçük çapta (5—6 dönüm kadar) müstakil razakı bağları vardır.

Bu senelerde yaş üzüm ihracatı (İzmir, Adana, İstanbul ve Ankaraya) yavaş yavaş hızlanmağa başlamıştır.

Manisa ovasında elde edilen çekirdeksiz üzümün 5 % kadarı pekmez için ayrılır. Çünkü amele ve çiftçi kışın pekmezsiz çalışamaz. Üzümden üzüm köftesi de yapılır. Yaş üzümün ancak 2 % kadarı şaraplığa ayrılır. Eskiden Rumlar şarap imalı için çok gayretler sarfetmiş; zaten kır toprakta, yamaçlarda tesis edilmiş olan üzüm bağları kurutulmaktan fazla şarapçılık için elverişli mahsul vermekte idi. Fakat bu gün gayri müslimlerin memleketten çıkarılmış olması aynı zamanda üzüm bağlarının derin ve taban topraklarda, kurutmak için fazla mahsul almak gayesiyle, yetiştirilmesi hem şarapçılığı geriletmiş ve hemde şaraplık sulu üzüm verimini azaltmıştır. 1938 de Manisada açılmak istilen şarap fabrikası harp dolayısıyla imalatı bit-tiği halde faaliyete geçememiştir. Bu fabrika bu gün harap halde bulunan kır toprak bağlarını canlandırmağa ve asma ekimine daha geniş gayretler sarfettirmeğe vasıta olacaktır. Şimdiki halde şarap muayyen bir kaç şahıs tarafından çıkarılmakta ve bağ sahipleri de kendi ihtiyaçları kadar, üzümü sık-mak suretile, iptidai bir şekilde şarap yasmaktadırlar. Ayrıca İzmirde şarap yapılması için çekirdeksiz yaş üzüm ihraç ediliyor. İnhisarlar idaresi vasatı 10 kuruş fiatla bu üzümleri alıyor. Fakat işle-rin düzenli ve pratik olmaması yüzünden üzümün fazla bekletilmesi köylüyü ziyana soktuğu için Ma-nisalıların bu satışı çok azdır.

Türkler harpten evvelde şarapçılıktan fazla üzüm kurutmaya ehemmiyet vermişlerdir. Bu gün hemen hemen her Manisalı'nın küçük bir parça bağı vardır. Bazı fakir aileler Haziran, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarını bağlarında geçirirler ve ilk son bahar yağmurlarının başlamasıyla şehre dönerler. Köylülerde yaz aylarında bağlarındadır. Bağ fazla emek mahsulu ile yetiştirilir ve mahsul alınır. Bir sene iyi bakılmaması veya tabii bir afete maruz kalışı iki, üç yıl bağdan istifadeyi azaltır.

Bağ Dikimi ve Yetiştirilmesi:

Bağ ilk defa, taban topraklarda, Amerika asma çubuğu dikerek tesis edilir. (Kumlu sahalarda yerli çubukla doğrudan doğruya bağ yetiştirilir.) Bir sene sonra yerli çubukla aşı yapılır. Ve bir sene sonra da ilk mahsul alınır. Fakat bu azdır, ancak normal verim üç sene sonradır. Aşılmağı bağlar-da her asma üç kola ayrılarak hareketlenir. Bir bağ mahsul alındıktan sonra en az iki kat sürülür, boğazlar açılır budanır ve bırakılır. Bu budama ameliyesi bazan kış sonlarında tesadüf edebilir. Mart ayı içinde iki kat daha sürülür. Nisan ayında toprağın nemliliğini kaybetmemesi ve ilk bahar yağış-larını çekmesi için iki kat daha sürülür ve boğaz-lar kapatılır. Nisan sonu ve Mayıs başında bağlar uyanmıştır; pornos hastalığına karşı ilk göz taşı atılır. Salkımlar irdedikçe ve yağış devam ettikçe bu göz taşı ameliyesi 3—5—8 defa devam eder. Mayıs sonlarında ve Haziran içinde en az üç kere kükürt atma suretiyle külleme hastalığına karşı tetbir alınır. Gene bu ayda aralama denen bir ame-liye ile asmanın üzümsüz kolları ve göbekte kalan filizler ile fazla görülen dallar, asmanın yorulma-ması için, çıkarılır. Aynı zamanda üzümün beslen-mesi için salkımların iki göz üzerinden uç kırılır. Bağın içinde biten otların biçmek suretiyle temiz-ler ve bağın tezekli kalmaması içinde bir çapa-lama ameliyesi yapılır. Zengin bağcılar bel yaptır-ırlar.

Amele yevmiyesirbu harpten evvel 40—100 ku-ruş arasında idi. Bnna höre 10—15 dönümlük bir bağ 150—200 lira masraf etmekte idi. Bu seneler-de yevmiyenin 750 kuruşa kadar yükselmesi fakir bağcıların bağlarını bakmamasına sebep olmuştur. Zaten üzüm hasılatının normalden aşağı olması ve fiatların düşük olması bir kısım küçük bağ sahi-p-lerini ameleliğe sevkettirir. Fakat kendi bağla-rınada bu kazançla bakabilmektedirler. En büyük bağ parçası 400 dönüm kadardır.

Üzüm kemale gelince bilhassa Yund dağların-dan gelen köylü amelelerle kesilir. Beş derecelik potash ve yağlı suda bandırılır ve samanlı çamur-la sıvanmış sergilere serilir.

Potas alamıyan fakir halk üzümünü kül suyu ile bandırır

Üzüm sergide havanın kuruluğuna ve sıcaklı-ğına göre 4—9 gün kahr. Kuruyan üzüm toplanır

ve rüzgardan istifade ile savurarak iri çöpleri ay-rılır. Zenginler üzüm makineleriyle bu işi yaparlar. Bundan sonra üzüm çuvalara konarak borsaya ge-tirilir. Tüccarlar köylüden aldıkları üzümleri İz-mire gönderirler. İzmirde sandık kutulara yerleş-tirilen üzümler İZMİR ÜZÜMÜ diye memlekete ve dünyaya yayılır. (Bilhassa Almanya ve son yıl-larda İngiltere.)

Manisa Borsasında Satılan Kuru Üzümün
Manisaya Getirdiği Varidat

Seneler	1 Kg ın fiyatı	Ton	Tutarı (Lr.)
1929	14,12 kr.	18000	253160
1930	24,25 «	10800	261900
1931	31,32 «	8200	256814
1932	12 «	16800	201600
1933	8,68 «	15000	130200
1934	11,88 «	6700	90308
1935	11,47 «	17500	200725
1936	12,88 «	20000	257600
1937	13,34 «	10500	140070
1938	15,09 «	22000	331980
1939	11,31 «	22000	248820
1940	17,92 «	6223	111518
1941	43,50 «	7200	313300
1942	49,50 «	10000	495000
1943	50 «	18000	900000

b) MEYVECİLİK :

Manisa bağcılığının gelişmesi meyveciliğe veri-len ehemmiyeti tali dereceye düşürmüştür. Meyve ağaçlarının mesahası 5055 hektar kadardır ki mezru ve kabili zer arazinin % 1,9 unu teşkil eder. Ek-seriyetle meyve ağaçları bağ ve tarla kenarlarına dikilmiş olup hudutları tahdit eder. Yalnız kiraz Manisa dağı üzerinde Kiraz yaylasında şehrin ih-tiyacına yetecek kadar yetiştirilir.

Yamaç kısımlarında ve bağ çevrelerinde armut, ayva ve bağların içinde igde yetiştirilir. Ovada incir ağacı da az miktarda vardı ve hatta kışlık ih-tiyaca yetecek kadar incir kurutulurdu. Fakat 942 de soğukların (—18) ° ye düşmesi incir ve nar ağaçlarını tamamen kurutmuştur.

Onun için Gediz ovalarında incir yetiştirilmesi Büyük Menderes vadisinde olduğu kadar ehemmi-yetli değildir. (Soğuk Şimal rüzgârlarına açıktır)

(Bitmedi)

KUMKUYUCAK — TIYENLİ KÖYÜ MÂNİLERİ

— III —

Yazan: D. ALŞAN

Karanfil ekim size,
Uzadı geldi bize,
Nasıl abeyim size;
İftira hazır bize.

Mektup verdim postaya,
Haber gelsin ustaya,
Yarimden cevap geldi;
Düğünümüz haftaya.

Mendilim düğüm düğüm,
Sözümü yürüdürüm,
El oğlu değil midir;
Damlarda çürüdürüm.

Karanfil yalakları,
Su tütün çardakları,
Yarım tütün diziyor;
İncelmiş parmakları!

Karanfilsin sonkarsın,
Açılmıya korkarsın,
Yar kapıdan girince;
Ölü olsan kalkarsın.

Mum olur da yanmaz mı?
Yar sözüne kanmaz mı?
Ben bu dertten ölürsem
O yar beni anmaz mı?

Gidiorun egle beni,
Saçına düğüle beni,
Saçına düğlemezsene,
Dilinle egle beni.

Pencereden bak bana,
Altın takayım sana,
Altın takmazsam sana,
Yazıklar olsun bana!

Dağdan kestim yaş meşe,
Kişne kır atım kişne;
Bu gülmedik başımı,
Fırın yaksın ateşe.

İraftaki siniler,
El vırmadan iniler,
Uzaktaki yarımın,
Kulakları çiniler.

Karşı karşı evimiz,
Nedir bizim sevimiz,
Bu sevgiler bizdeyken
Öleceğiz birimiz.

Pembe iyir pembeden,
Laf söylemez gülmeden,
Allah canımı almasın;
Yar koynuma girmeden.

Giden eşekli oğlan,
Beli fişekli oğlan,
İşaretten anlamaz,
Eşek kulaklı oğlan.

Küp içinde bulgurum,
Çatık kaşa vurgunum,
At döşegi yatalım;
Çiftten geldim yorgunum.

Karanfilim eymeli,
Kaş kirpiğe değmeli,
Olursa güzel olsun;
Sevdiğime değmeli.

Koyarlar tabut ile kazanı,
Okusunlar salâ ile ezanı,
Kılsınlar benim ineyti
namazı;
Tecellim yazılmış bu
kara yazı.

Enemedim engine,
Herkes dengi dengine,
Yanıyorum a dostlar;
Şapkasının rengine.

Dudakları oyahı,
Yanakları boyalı,
Yarım şekerleştirdi;
Şu modaya uyahı.

Tarla tarla koşarım,
Tütün diye okşarım,
Tütün para etmezse;
Kız ben seni boşarım.

Mendilimin şaınna,
Biber ekim yanına,
Annem beni salmıyor,
Nişanlımın yanına.

B

Üzüm koydum sepete,
Yar oturur tepede.
Küçükükten yar sevdim;
Şan olsun memlekete.

Gidiyorum gemide,
Ayağım yemenide,
Alma beni haraca,
Sevdiğim var gemide.

Meşe meşeye benzer,
Meşe kamışa benzer;
Tiyenlinin kızları,
Dökme gümüşe benzer.

Uza kavağım uza,
Dibine ekim koza;
Yedi yıl hizmet ettim,
Bir ince belli kıza.

Pencereden bakarsın,
Halka şeker atarsın;
Benim yarım yok gibi,
Bana çalım satarsın!

Su gelir lüle lüle,
Yar gelir güle güle,
Yar üstüne yar sevmiş;
Geçinsin güle güle

Bir avuç kara biber,
Üfürsem göğe gider.
Ağız açık olanın;
Elinden yarı gider.

Asmadın üzüm aldım,
Salkımı uzun aldım,
Ben yarımın yoluna;
Ölümü göze aldım.

Altın yüzük taşım
Kim bağladı başımı
Aşıklar kavuşmaz mı?!
Sil gözünün yaşımı!

Ay doğar aşmak ister,
Al yanak yaşmak ister,
Benim divane gönlüm;
Yare kavuşmak ister.

Bir taş attım zeytine,
Zeytinin irisine;
Annem beni saklıyor,
Yiğidin birisine

Ocak başı yarıldı,
Kavnanam bana darıldı;
Darılırsa darılsın,
Oğlu bana sarıldı.

Karaağaç dalları,
Kaldır varım kolları;
İki saat bir çevrek,
Sumsalının yolları.

Kün içinde unum var.
Allahtan umudum var,
O var benim olunca;
Dedelere mumum var.

Karadut parmak gibi.
Sevdiğim kaymak gibi,
Sevdiğimi soranlar;
Kurusun kavak gibi.

Manici başı mısın?
Cevahir taşı mısın?
Bir manicik söylesem,
Ölünce taşır mısın?

Merdivenim kırk ayak,
Kımkına vurdum bir dayak;
Deseler varın geliyor,
Koşarım yalınayak.

Ekin ekim olacak,
Bu dert beni alacak,
Dert değil kuru seveda;
Bundan adam ölecek.

Gelibol uzun çarşı,
Dükkanlar karşı karşı;
Benim bir sevdiğim var;
Kara göz, kara kaşlı.

(Bitmedi)

7 NCI CİLDİN FİHRİSTİ

Cilt: 7, Sayı: 73

İÇİNDEKİLER:

	Sahife
1— 23 Nisan . Gediz	1-2
2— Manisanın son yüzelli yılı. M. Çağatay Uluçay	2-4
3— Tıp alanı dışında hekim Dr. E.Eğilmez	4-5
4— Muradiye köyü. Fehmi Erdoğan	6-7
5— Manisa Dar üş-şifası ve bazı vesikalar Bahri Oskay	7-8
6— Hanların tarihçesi. Vahit Armağan	8-9
7— Hızır ile İlyasın buluştukları gün. Hüseyin Gürtunca.	9-10
8— Kula folkloru ve Yunus Emre. Nazmi Bayçın	11-13
9— Manisada dericilik ve bundan doğan zanaatlar. İbrahim Gökçen	13-14
10— Dağlar. Ziya gökalp Demiröz	14-
11— Halkevi çalışmaları. Gediz	15-16

Cilt: 7, Sayı: 74

İÇİNDEKİLER:

1— Eski anıdları koruyalım M. Ç. Uluçay	1-2
2— Tıp alanı dışında hekim Dr.E.Eğilmez	3-4
3— Manisada dericilik ve bundan doğan zanaatlar. İbrahim Gökçen	5-6
4— Manisanın soy yüzelli yılı.M.Ç.Uluçay	7-8
5— Hanların tarihçesi. Vahit Armağan	9-14
6— Kula folkloru ve Yunus Emre. Nazmi Bayçın	10-12
7— Yunt dağı köylerinden notlar B'Oskay	12-13
8— Yunus Emreye. (Şiir) A. Küey	13-
9— Halkevi çalışmaları. Gediz	14-16

Cilt: 7, Sayı: 75

İÇİNDEKİLER:

1— İlk öğretim davamız. İsmet İnönü	1-4
2— Bizim Ağustos. M. Ç. Uluçay	4-5
3— Okul hekimliği. Dr. Esat Eğilmez	5-7
4— Hanların tarihçesi. Vahit Armağan	8-9
5— Türklük (Şiir) Y. Ziya Lekesiz	9-
6— Değerli bir eseri sunarken. B Oskay	10-11
7— Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti. Kâzım Özses	11-12
8— C.H.P. 1945 sanat mükafatı	13-14
9— Gediz'e. (Şiir) Ahmet Küey	14-
10— Halkevi çalışmaları. Gediz	15-16

Cilt: 7, Sayı: 76

İÇİNDEKİLER:

1— 8 Eylül. Bahri Oskay	1-3
2— Manisada dericilik ve bundan doğan zanaatlar İbrahim Gökçen	4-
3— Sart harabelerinde. Vahit Armağan	5-6
4— Manisada Teknik ziraat müdürlüğü- nün senelik kongresi. N. Kuraloğlu	7-8
5— Manisadan ayrılırken. Dr. E.Eğilmez	8-
6— Dilimiz. Naci Tüğen	9-10
7— Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti. Kâzım Özses	10-15
8— Halkevi çalışmaları. Gediz	15-16

Cilt: 7, Sayı: 77

İÇİNDEKİLER:

1— Cumhuriyet bayramında Milli Şefin milletle hitabı	1-
2— Başvekilimizin 21 ci Cumhuriyet bayramını açış söylevi.	2-
3— Cumhuriyet 21 yaşına girerken.	3-4
4— Sadık Zadelere Esseyid Osman Ef. ve çocukları Hk. M. Ç. Uluçay	4-5
5— Manisada dericilik ve bundan doğan zanaatlar. İbrahim Gökçen	5-6
6— Mevlana Celâleddin Vahit Armağan	6-8
7— Artık siz düşününüz. N. Bayçın	8-9
8— Paşaköy manileri. D. Topaloğlu	10-11
9— Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti Kâzım Özses	11-16

Cilt: 7, Sayı: 78

İÇİNDEKİLER:

1— Halkevleri Bayramı. Gediz	1-2
2— Manisanın son 150 yılı.M.Ç.Uluçay	2-3
3— Gördes halısı. (Şiir) A. Küey	3-
4— Tcplantılar ve öğretmenlik N.Bayçın	4-5
5— Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti Kâzım Özses	5-8
6— Manisa müzesi ve antikileri Vahit Armağan.	8-10
7— Maden tetkik ve arama enstitüsünün vilâyetimize ait raporları	10-11
8— Saruhanogulları tarihi üzerinde bazı düşünceler. M. Ç. Uluçay	11-12
9— Manisada dericilik ve bundan doğan zanaatlar. İ. Gökçen	13-14
10— Okul Hekimliği Dr. E. Eğilmez	14-15
11— Halkevi çalışmaları. Gediz	15-16

Cilt: 7, Sayı: 79

İÇİNDEKİLER:

1— Manisa mahkemei şer'iye sicillerinin değeri. M. Ç. Uluçay	1-3
2— Bir vesika ve düşündürdükleri B.Oskay	3-5
3— Okul hekimliği. Dr. Esat Eğilmez	6-7
4— Zaviye ve yatırlara dair vesikalar. İbrahim Gökçen	7-8
5— Manisa müzesi ve antikileri Vahit Armağan	9-11
6— Manisa meyvacılığı. N. Kuraloğlu	12-14
7— Maden tetkik ve arama enstitüsünün vilâyetimize ait aramaları	14-15
8— Halkevi çalışmaları. Gediz	15-16

Cilt: 7, Sayı: 80

İÇİNDEKİLER:

1— Üç tarih ve üç savfa. Gediz	1-3
2— İbrahim Çelebi mahalle ve camii hakkında. M. Çağatay Uluçay	3-5
3— Hekimlerin bu harpteki başarıları Dr. Cahit Kızıldeli.	6-7
4— O ası ve ben. (Şiir) Y. Z. Lekesiz	7-
5— Yunus ve ben. (Şiir) A. Küey	7-
6— Manisa müzesi ve antikileri. Vahit Armağan	8-9
7— Çocuğun değeri. Nazmi Bayçın	10-13
8— Manisa tütünleri ve tütüncülüğü. Kemal Diri	12-3
9— Tarhala (Şiir) Hatice Özgül	13-
10— Zaviye ve yatırlara dair vesikalar İbrahim Gökçen	14-
11— Halkevi çalışmaları. Gediz	15-16

Cilt: 7, Sayı: 81

İÇİNDEKİLER:

1— Tenbellikle mücadele etmeliyiz Gediz	1-
2— Defterdar Mahmut paşa ve Arabaları camii. M. Çağatay Uluçay	2-4
3— Okul Hekimliği. Dr. Esat Eğilmez	5-6

4— Bir defter ve içindekiler. D. Alşan

5— Muradım. (Şiir) Ahmet Küey

6— Zaviye ve yatırlara dair vesikalar.
İbrahim Gökçen 9-10

7— Manias müzesi ve antikileri.
Vahit Armağan 11-12

8— Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti.
Kâzım Özses 13-14

9— Halkevi çalışmaları. Gediz 15-16

Cilt: 7, Sayı: 82

İÇİNDEKİLER:

1— Toprak kanunu ve önemi. Dr N.Otaman	1-3
2— Toprak bayramı. Şevki Birsnel	3-
3— M nisa kazaları tarihi yazılırken baş vurulacak kaynaklar. M. Ç Uluçay	4-
4— 18 ci asırda Manisa. Zeki Ökmen	5-7
5— Zaviye ve yatırlara dair vesikalar. İbrahim Gökçen	7-
6— Bir defter ve içindekiler. D. Alşan	8-10
7— 1517 Mısır Seseeri. (Şiir) A. Küey	10-
8— Lidyanın ve Sartin kısa tarihçesi. Vahit Armağan	11-12
9— Manisa tütünleri ve tütüncülüğü. Kemal Diri	12-14
10— Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti. Kâzım Özses	15-
11— Halkevi çalışmaları. Gediz	16-

Cilt: 7, Sayı: 83

İÇİNDEKİLER:

1— Lozan ve sonrası. Gediz	1-
2— Manisa müftüsü Vapıulu Mehmet efendi hakkında. Çağatay Uluçay	2-4
3— Hatuniye camii ve Aynı Ali camii. Vahit Armağan	4-5
4— İshak bey. (Şiir) A. Küey	5-

EYLÜL AYI İÇİNDE EVİMİZ FAALİYETLERİ

1 — 8 Eylül Kurtuluş Bayramı düzenlenen program içinde kutlunanmıştır.

Hükümet alanında yapılan törene bütün evcilerimiz de katılmışlar, tarih müze şubesi idare kurulu üyesi öğretmen İbrahim Gökçen tarafından bir söylev verilmiştir.

Gece ve gündüz olmak üzere ev bahçesinde iki halk eğlence toplantısı tertip edilmiş, müzik kurslarına devan eden öğrenciler tarafından halk türküleri marşlar söylenmiş, milli oyunlar oynanmıştır. Bando muhtelif parçalar çalmış, bayram geniş ölçüde tezahürat içinde kutlunanmıştır.

2 — 26 Eylül 945 tarihinde Dil bayramımızın 13 ncü yıldönümü evimizde yapılan bir toplantı ile kutlunanmıştır.

5 — Zaviye ve yatırlara dair vesikalar. İbrahim Gökçen	6-8
6 — Kumkuyucak - Tiyenli köyü manileri. D. Alşan	8-II
7 — «Saruhandaki eşkiyalık ve halk hareketleri» kitabı. Nazmi Bayçın	12-13
8 — Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti Kâzım Özses	13-15
9 — Her şey annedir. (Şiir) Y. Z. Lekesiz	15-
10 — Halkevi çalışmaları. Gediz	16-

Cilt: 7, Sayı: 84

İÇİNDEKİLER:

1 — 30 Ağustos. Gediz	
2 — Gediz sekizinde.	2-3
3 — Aynı Ali kimdir? Çağatay Uluçay	3-5
4 — Sarttan Manisaya Zeki Ökmen	6-7
5 — Hekimliğin bu harpteki başarıları. Dr. Cahit Kızıldeli	8-10
6 — Manisa ovası ve şehrin sit vaziyeti. Kâzım Özses	10-II
7 — Manisa, mukaddes şehir (Şiir) A. Küey	II-
8 — Zaviye ve yatırlara dair vesikalar. İbrahim Gökçen	12-13
9 — Manisa genel kitaplığı. N. Bayçın	13-14
10 — Kumkuyucak - Tiyenli köyü manileri. D. Alşan	14-15
II — Halkevi çalışmaları.	16-

İstiklâl marşile başlanılan toplantıda, dil, edebiyat şubesi idare kurulu üyelerinden öğretmen Naci Tüğen tarafından (Dil devrimimizin önemi ve başarıları) konusu üzerinde bir konuşma yapılmış, aynı şube üyelerinden öğretmen Kemal Turanlıoğlu yeni ve eski dilden örnek parçalar okumuştur.

Bundan sonra güzel sanatlar şubesi koro ve oyun ekiplerimiz tarafından kurultay marşı söylenmiş, halk türküsü ve oyunlarından ibaret gasteriler yapılmıştır.

3 — Müzik kursları ay devamınca muntazaman yapılmıştır. Güzel sanatlar şubesi azalarımız toplu bir halde yapılmakta olan müzik çalışmalarına devam etmişlerdir.

4 — Spor sahanızda gençlerimiz tarafından egzersizlere devam edilmiştir. Akpınar ve Manisa dağı eteklerine olmak üzere iki yaya kır ve üç av gezisi yapılmıştır.

5 — Ev dispanserinde haftanın: Salı günleri Rıza Güven çocuk ve iç hastalıkları, çarşamba günleri Dr. Lütfi Tanberk iç hastalıkları, cuma günleri Dr. Muharrem Özgür tarafından iç hastalıkları olmak üzere hasta muayeneleri yapılmıştır.

İlaçlarını yaptıramıyacak durumda bulunan beş hastanın ilaçları evimizce temin edilmiştir.

6 — Ceza evindeki yurtdaşlarımız için açılmış olan, özel türkçe okuyup yazma kursu çalışmalarına devam edilmiştir.

Evimizde bu ay içinde (Emniyet işleri bilgi artırma) kursu açılmıştır. Kurs salı günleri dört sınıf halinde yapılmakta ve dört öğretmen tarafından idare edilmektedir.

7 — Kitap odamıza ay içinde (655) okuyucu yurddaş gelmiştir. Yeni gelen kitapların muhtelif kanallardan yurddaşlarımıza duyurmak işine devam edilmiştir.

8 — Şeker bayramında evcilerimizden teşkil edilen bir heyet cezaevine giderek buradaki yurddaşlarımızın bayramlarını kutlulamışlar ve kendilerine şeker, sigara tevzi etmişlerdir.

9 — Ay içinde evimizde başka teşekküllere ait üç toplantı, bir kongre yapılmıştır. Ayrıca iki şölen, iki nikâh töreni olmuştur.

GEDİZ

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevi	Derginin Adı	Halkevi	Derginin Adı
G. Antep	Başpınar	Zonguldak	Karaelmas
Çorum	Çorumlu	Balıkesir	Kaynak
Kars	Doğuş	Konya	Konya
Kayseri	Erciyeş	Samsun	19 Mayıs
İzmir	Fikirler	Afyon	Taşpınar
Manisa	Gediz	Antalya	Türk Akdeniz
Adana	Görüşler	Isparta	Ün
Eskişehir	Halkevi	Bursa	Uludağ
Denizli	İnciç	İstanbul Halkevleri	İstanbul
Trabzon	İnan	Ordu	Ordu
Diyarbakır	Karacadağ	Antakya	Hatay
Erzurum	Yayla		

Manisa Halkevi Neşriyatı

1 — Güneşi yakanların selâmı	N. İLHAN BERK
2 — Zehirli gaz ve korunma tedbirleri	SEVKET KIRBAŞ
3 — Manisa coğrafyası	CENAP REFİK ORKON
4 — Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir.	HALİT GİRAY NEFİ VURAL
5 — Manisa Tarihi	İBRAHİM GÖKÇEN M. ÇAĞATAY ULUÇAY
6 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
7 — Mimar Sinan'ın eserlerinden Muradiye Camii	KÂMİL SU
8 — Manisadaki Sarâyî Âmire ve Şehzadeler Türbesi	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
9 — 17 nci asırda Manisada Ziraat, Ticaret ve esnaf teşkilâtı	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
10 — Yunus Emre'nin Mezarı	M. ÇAĞATAY ULUÇAY
11 — 17 ci Yüzyılda Saruhanda eşkiyalık ve Halk hareketleri	M. ÇAĞATAY ULUÇAY

YILLIĞI (240) KURUŞTUR.

Yazılar Halkevi "GEDİZ" Dergisi yazı işleri Direktörlüğüne gönderilmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez. "GEDİZ" in sahifeleri her münnevvere açıktır.

FLATİ (20) KURUŞ

Gediz Basımevi - Manisa

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/801975
DERGİLER GEDİZ MANİSA HALKEVİ DERGİSİ 85 (1945) Markası:
MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu: TÜRKÇE

